

Svar å frågelistå nr 70. Ämne: Begravning.

Dödsbudet: Att någon gick omkring i gårdarna och meddelade dödsfallet är inte känt av de tillfrågade, således inte heller några särskilda ordalag. Att tillkännage dödsfall genom flaggning förekom förr främst hos herrskap. Andra ägde inte heller flaggstång och flagga förr, möjligen mera välsituerade bönder. Ett gammalt talesätt om att ha flagga och flaggstång är nämligen, "att gården ska vara betald först innan man ska flagga". Detta talesätts innebörd togs väl dock inte så bokstavligt. Bland allmogen torde dock flaggning på halv stång ha blivit mera vanligt efter sekelskiftet. Först på 1880-90-talen började dödsannonser införas i tidningarna, men bland de mindre bemedlade brukades det inte förrän in på 1910-talet. Naturligtvis kom bruket från herrskap och rikare folk. Samma var förhållandet beträffande tryckta bjudningskort. De första tryckta bjudningskort upptecknaren såg bland enklare lantbruksfolk förekom omkring 1910. Beträffande inbjudning till begravning syns man i denna trakt vara noga med att släkten bjudes. Om inte umgänget varit så intimt mellan parterna syns man

Forts.

dpck hålla på traditionen att släktingarna ska bjudas vid begravning. Det är även vanligt att grannarna bjuds. Är det husfar eller husmor som gått bort bjuds motsvarande personer i grannhushållen, är det en ungdom som dött bjuds främst dennes jämnåriga.

"Jag får beklaga sorgen" eller "jag får deltaga i Er sorg" är vanliga uttryck i trakten, när man beklagar dödsfall inför någon anhörig.

Den döde: När dödsfall timat i en gård följde alltid en del bestyr. Ofta fanns i trakten nån äldre kvinna som man fick hjälp av vid dylika tillfällen. Hon var mestadels jordemoder och hon hjälpte till att vaka vid dödsbäddar samt slutligen tvättade och svepte liket. Ofta var hon den som lagade kalaset också. När dödsfall inträffat tog hon ledningen. Hon läste en bön eller psalm. Oftast var det hon som slöt den dödes ögon. Det var brukligt att det lades slantar på den dödes ögonlock, s.k. "batteringar". Var munnen öppen knöts en duk under hakan och runt huvudet. En duk lades även över ansiktet, men något särskilt namn på den har jag inte hört. Bibel eller psalmbok (mest den senare) kunde läggas under den dödes huvud eller i hans händer. Andra föremål är

Forts.

Ämne: Begravning.

inte känt. Hur länge man dröjde med att flytta den döda kroppen var väl olika, men man ville inte visa allt för stor brådska. Tvättningen skedde mestadels vid utflyttningen. De plagg som skulle påsättas liket påsattes därvid. Med de hemgjorda kistorna följde nämligen inga plagg eller svepning. I allmänhet "kläddes" eller pyntades dock inte liket förrän efter flera dagar, ty oftast skedde detta i samband med att det lades i kistan, och kistor fick mestadels göras sedan dödsfall skett. S.k. likbräda fanns i en del gårdar. Det användes vid tvättningen och sedan fick liket ligga på det tills kista anskaffats. Tvättningen utförde oftast den omtalade hjälpkvinnan med bistånd av någon mer. Sänghalmen efter den döde bars bort och även de sämsta sängkläderna. Embuskar ställdes in i rummet där den döde stod. Möjligen skulle riset förta något av liklukten.

(Om iakttagelser och varsel vid dödsfall, se tidigare insändning!)
eller påklädningen

Svepningen: SvepningenVföretogs oftast när liket flyttats ut och tvättats. Detta innebar att plagg som skjorta (på man) och linne (på kvinna) påsattes. Likaså påsattes strumpor. Liket skulle vidare

Forts.

Amne: Begravning.

vila på ett lakan. Allt skulle vara vitt och nytt eller i varje fall i gott skick. Hos äldre personer påsattes dessa plagg som skjorta och strumpor än i dag, och det förekommer ofta att äldre kvinnor lagt undan dylika plagg till svepningen åt sig och mannen. Något fall där brudgumsskjortan använts som likklädsel är inte upptecknaren bekant, men det är troligt att sådant förekommit där skjortan blivit bevarad. Upptecknaren har bl.a. hört berättas av en gammal kvinna, född 1856 och nu avliden, att då hennes farmor dog mycket ung kläddes hon i sin brudräkt innan liket lades i kistan. Likaså har konfirmationsdräkten använts åt unga flickor. Något om ~~lk~~ klut har inte omnämnts.

I de flesta fall skulle kistan först göras innan liket kunde läggas i den. Det var noga med måttagningen så att inte den döde låg trångt varken på längden eller bredden. Gjordes kistan för trång kunde kistmakaren eller den som tagit måtten bli sjuka! För långt tillbaka fanns inte bårhus eller begravningskapell i socknarna utan den avlidne fick "stå lik" hemma, mestadels i en bod eller i ett annat uthus. När den döde var svept (övertäckt nertill med ett lakan) och lagd i kistan smyckades han med grönt samt blommor om det fanns. Det

Forts.

Amne: Begravning.

troddes att man genom beröring av liket kunde bota sjukdom. Det berättas således att när en gammal kvinna avlidit strax efter sekelskiftet fick en gosse, som hade utslag (alvera) gå på den dödas kropp. Samma förekom tidigare med en gosse som hade skerva. Några åtgärder mot att den döde skulle "gå igen" är inte känt. Vigselringen t.ex. var det olika meningar om. En del ansåg att ringen borde följa en död i graven, andra tog av den.

Likkammare: Hos enklare och mera trångbott folk gavs det inte utrymme att ha liket inne i boningshuset. En bod eller annat uthus-utrymme fick då användas. I större bondgårdar fick dock liket stå inne. Lakan hängdes då för fönstren. Lakan upphängdes också ute i boden över och omkring liket.

När liket stod hemma till begravningsdagens morgon förekom det, att sådana som inte var bjudna som begravningsgäster gick kvällen före begravningsdagen för att "se liket". Upptecknaren minns, att han som barn (omkr. 1915) tillsammans med några fler grannbarn var och såg liket av en gumma på lördagskvällen och begravningen var sedan på söndagen. Traktering förekom inte då, men på måndagsem. var traktens
Forts.

Ämne: Begravning:

ACC. N:R M. 11131:6.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

barn bjudna på förplägnad (kaffe och vetebröd). Det förekom också att från de hem i trakten där husbondefolket var bjudna som begravningsgäster dessa skickade sina förningar(ostkaka, vetekransar, längre fram även tårtor) kvällen före begravningen. En gammal folktro var, att en havande kvinna skulle undvika att se på ett lik, främst ansiktet på den döde. Barnet kunde nämligen efter nedkomsten få lyte om så skedde.

Likvaka: Sådan är inte känd i trakten. Ätminstone har sådan inte förekommit bland den enklare allmogen.

Kista: Det har berättats, att på 1800-talets sista decennier förfärdigades kistor för Ankarsrumsgodsets underlydande vid Toppetorp. En del gamla brukare fick kistan av godspatron. Vid Toppetorp fanns såg och spånhyvel och sågaren var litet snickarekunnig också. När sågen stod stilla snickrade han således. Troligen förfärdigades kistor även av någon snickare nere vid bruket åt bruksbefolkningen. Kistan var mycket enkel, av furu, och något utvidgad på mitten. Färgen var alltid svart (kimmerök). någon dekoration fanns inte på dessa fattigkistor. Efter sekelskiftet kom sedan de fabriksgjorda kistorna allt mer i bruk. I denna trakt köptes de i Västervik. Att föremål annat än psalmbok eller annan gudsordsbok lades i kistan är inte känt.

Forts.

Ämne: Begravning.

ACC. N:R

M.11131:7.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Likbår är inte känt i denna trakt.

Likvagn började man bruka i denna socken på omkring sekelskiftet.

Förut kördes liket på en enkel vagn (lastvagn eller rackåke från vilket sätena lyfts av). Den enkla vagnen pryddes sedan med litet i socknen granris. Den första riktiga likvagnen ^{i socknen}anskaffades av en sjuk- och begravningskassa i Ankarsrum. Vagnen var placerad i Ankarsrum och nyttjades mot viss avgift för färd till Hallingeberg så länge bruksborna måste begrava sina döda där. När nya begravningsplatsen i Ankarsrum kom till 1910 blev vagnen nyttjad mestadels blott vid färden från bårhuset upp till kyrkogården. Någon motvilja mot likvagn är inte känt. Tvärt om var det en uppskattad nyhet. I allmänhet kördes likvagnen av någon lantbrukare från trakten. Till likvagnen behövdes två hästar. Mörr som var dräktig skulle man inte nyttja vid liktransport troddes det. Hästarna smyckades inte men man var mån om att ha dem välansade samt med snygga selar.

De första likbilarna torde ha varit i bruk i omkr. 25-30 år. Först nyttjades de i staden men kom sedan alltmer i användning ute på landsbygden också. Likkisthandlaren blev begravningsentreprenör med bil.

Forts.

Amne: Begravning.

ACC. N:R M. 11131:8.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Utfärdstal: Vid sekelskiftet och senare hölls utfärdstal i t.ex. Stormbo by av en lantbrukare som var känd som lekmannapredikant. Kistan bars fram till gårdens trappa och ställdes på tvenne "bockar" över en utlagd "grav" av granris. Kistlocket lyftes av, en psalm eller sång sjöngs och mannen talade några ord samt läste böner. Sist sjöngs åter en psalm. Detta kallades att "sjunga ut" den döde. Psalmerna som sjöngs lämpades sig för tillfället och handlade om döden o uppståndelsen. Prästen var sällan med annat än när det var nära till prästgården eller det var en mera framstående sockenbo som var död.

Vid utfärden skulle kistan bäras så att den dödes fötter kom först. Andra seder ej kända.

Begravningsprocessionen: I denna trakt fördes liket efter häst till kyrkan. Detta gällde torpare, backstugusittare och bruksbor vid Ankarsrum liksom de som hade egna dragare. Hur fattiga de annars var, när de skulle i jorden skulle de åka till sockenkyrkan, likaså de närmaste anhöriga. Övriga begravningsgäster fick skaffa sig till kyrkan så gott de kunde. De flesta åkte, men det hände nog att en del även gingo till fots, inte i procession, utan de gingo i förväg och slöto upp vid kyrkan.

Forts.

Ämne: Begravning.

ACC. N:R M. 11131:9.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

I själva begravningsföljet körde man först med kistan. Sedan åkte de närmaste anförvanterna. Därefter övriga släktingar samt grannar. När likföljet kom upp till kyrkogårdsgrindarna sattes kistan av utanför dessa på ett par "bockar". På vägen utanför begravningsgården var klätt med granris. På vägen till kyrkan "kläddes" även utanför granngårdarna och i vägkors likaså längre bort utefter vägen där det bodde släkt eller vänner till den döde. Denna vackra sed att klä för den döde förekom ännu för ett 20-tal år sedan i trakten. Med begravningsentreprenörens verksamhet har seden bortfallit i det närmaste. Kistan förs nu så snart liket klätts till begravningskapellet och folk känner inget klockslag när bilen passerar. Förr kläddes det då hela begravningsföljet åkte till kyrkan med kistan i teten. Att klä var en hyllning åt den döde men det var även högtidligt för de sörjande och hela begravningsståget. De som klätt skulle efteråt trakteras i begravningsgården.

Begravningsfölje exempelvis från ankarsrumstrakten till Hallingebergs kyrka brukade alltid "pusta" nån gång. På backkrönet vid Hummelstad gärde var ett pustareställe.

Forts.

Amne: Begravning.

ACC. N:R M. 11131:10.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

När kistan lyftes från "bockarna" för att bäras till graven skulle "bockarna" stötas omkull- framåt, med den döde. Klockare och präst gick före kistan, stundom även en man som bar korset, när sådant begagnades. Att klockaren sjöng under framförningen minns ingen. Knekten gick ofta i full mundering framför kistan, särskilt om den döde var en rotebonde eller den tillhörde sådan familj.

Upptecknaren har hört berättas att självspillingar inte begravdes som de, vilka dog o sotsdöden. På grannsocknen Blackstads kyrkogård fördes kistan över norra kyrkogårdsmuren och till graven (ej genom portarna). Sista begravningen av självspilling på dyl. vis skulle ha hänt i den socknen mellan 1900°-1910. Om man gick runt kyrkan är inte känt.

Jordfästning: Vid jordfästningar från denna sockendel (södra) uppe i sockenkyrkan "allingeberg (före 1910) skedde jordfästningarna nästan undantagslöst på söndagarna före högmässan. Menige man jordfästes då alltid ute på kyrkogården sommar som vinter. Präster och de främsta kyrkotjänarna var de första som jordfästes inne i kyrkan, senare socknens ståndspersoner. Numera nekas ingen jordfästning i kyrkan och

Forts.

Anne: Begravning.

ACC. N:R M. 11131: //

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

om vintern förekommer det allmänt där inte uppvärmda begravningskappell finns att tillgå. (Konfessionslös och frikyrkliga tillåtes dock inte jordfästning inne i kyrkan i åtskilliga socknar). En avgift förekommer i somliga församlingar för iordningställandet och städning av kyrkan i samband med begravning. Numera håller prästen alltid ett begravningsstal, i kyrkan oftast även begravningsmessa. Ibland lägges det ner kransar och minnestal hålles i kyrkan efter mullpåkastningen. Oftast talas det dock av anhöriga ute på kyrkogården och sist sjunges en psalm. Att anhöriga kaster ner mull i graven efter prästen är inte känt i denna trakt. Att kasta ner blommor i graven har förekommit ganska länge. Vid förfrågningar bland gamla förekom sådan hyllning på 1880-90-talen, men ofta var det bara en lingon- eller mjölonrisbukett. Särskilt om vintern. På sommaren förekom naturligtvis mer med blommor, men man köpte sällan några utan tog vad man hade av vildblommor och odlade. Upptecknarens mor har berättat att hon skaffade första köpta kransen 1896 till sin svärfars begravning.

De sörjande brukade sitta vid textläsning m.m. Denna sed förekommer än. Sörjande Särskilda platser fanns inte för sörjande. Förr

Forts.

Amne: Begravning.

ACC. N:R M. 11131:12.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

var det vanligt att man skulle ringa för den döde på fredag kl. 11.
Numera har denna sed upphört. Gravöppningsringning är inte känt. Ringning förekommer före och efter jordfästningen. Numera även tacksägelse-ringning sedan prästen från predikstolen tillkännagivit dödsfallet.
Denna sed är dock inte så gammal, 15-20 år i lantkyrkorna.

I allmänhet företogs nog återfärden från kyrkan ~~samma~~ väg som till kyrkan. Som vägen var lång ^{- nära 2 mil från A-rum till Hallingsberg -} och som de sörjande även bevistade högmässan hade man i regel en smula matsäck med sig som förtärdes nere vid kyrkstallarna före ^{hem-} ~~avfärden~~. Om tydor är inget känt i detta sammanhang.

Begravningskalas eller förplägnad i någon form var alltid vanligt vid begravingar. Ibland bjöds på förtäring även före avfärden till kyrkan, men kalaset hölls efteråt. De som följt den döde till graven av släkt, grannar och vänner var självskrivna gäster, men bland grannar bjöds särskilt äldre till gästabudet även om de inte deltagit i kyrkfärden på grund av sin ålderdom. Till burgnare hem ~~hem~~ bjöds även präst och klockare. Rummets golv ströddes med finhackat enris. På pjäsarna lades vita dukar, likaså på sängarna vita täcken och vita gardiner hängdes för fönstren.

Forts.

Amne: Begravning.

ACC. N:R

M. 11131:3.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Smörgåsbord, kött- eller fiskrätt plus potatis, ostkaka samt kaffe med många sorters bröd var vanliga matsedeln vid kalas. Förning var vanligt. Vin och begravningskonfekt har förekommit men är nu försvunnet. Åtminstone konfekten. I hemmen kanske ännu brukas vin. För c:a 25 år sedan förekom dock dyl. konfekt. Skål har ej förekommit. Sprit till maten brukades stundom men i de flesta fall mycket måttligt. Numera är begravningskalasen inte så vanliga. I besuttna bondhem förekommer de vanligast numera där de har bäst om rum och likaledes möjligheter att ordna med mat. Vanligast är att det bjuds på kaffe i en lokal eller kafé vid kyrkan efter jordfästningen. Förutom kaffe förekommer även ostkaka ibland.

Om avgifter till kyrkotjänarna har inga exakta uppgifter erhållits, men sådana förekommo. Åtminstone för grävning, ringning m.m. Längre tillbaka lämnades gåvor till kyrkan i samband med begravning. Det var även sed att fattiga i roten skulle få förplägnad eller matknyte någon dag efter begravningen.

De flesta kyrkogårdar i denna trakt omges av stenvmurar, åtminstone bitvis. (Det är ju det steniga Småland det är fråga om!)

Forts.

Amne: Begravning.

ACC. N:R M. 41131:14.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Järnstaket förekommer också, likaså häckar. På äldre kyrkogårdar är ofta lindar planterade, på senare tid har särskilt björk sparats eller planterats vid om- och nyanläggningar. Särskilda ingångar för likfölje är inte känt.

Gravplatser: I allmänhet har kyrkogårdarna ändrat karaktär genom utvidgningar och dyl., men allmogen begrovs förr i varv (linjegravar). Endast de förnämsta i socknen köpte gravplatser. Att var by eller rote hade sitt gravområde är inte känt. Linjegravarna var i ett kvarter, familjegravarna låg i ett annat område. På det viset hade kyrkogården olika karaktär för fattiga och rika. Dödfödda barn och dyl. brukade begravas i samma grav som någon vuxen.

Grav: I denna trakt är inte känt annat än att kyrkväktaren-dödgrävaren grov graven, inte anhöriga. Likaså var det dödgrävaren som skyfflade igen graven. Graven skulle grävas i riktning öster-väster. Liket skulle vila med fötterna mot öster. Någon ständigt öppen grav har inte förekommit.

Gravvårdar: På såväl Hallingebergs som Ankarstrums kyrkogårdar finns gravvårdar av sten, järn och trä. Ankarstrums kyrkogård tillkom 1910

Forts.

Anne: Begravning.

ACC. N:R M. 11131:15.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

varför inga ålderdomliga vårdar finns där. Järnkorsen är emellertid gjorda vid denna tid eller också är det gamla släktkors som nyttjas på nytt. Eller legat gjorda vid bruket. Det var endast de första åren efter 1910 järnkors nyttjades på A-rums kyrkogård. På Hallingebergs kyrkogård finns några gamla vårdar av sten och inne i kyrkans kor bl.a. en sten i golvet över socknens förste kände präst, herr Ragnar, död 1325. Denna sten har förut legat i gamla kyrkans golv, troligen över prästens grav. Gamla kyrkan revs på 1750-talet. Den nuvarande kyrkan invigdes 1770. Ute på kyrkogården står bl.a. två stora järnkors, säkert 2 met. höga över marken, intill varandra och lika. Det ena är över prosten Schultze, död 1848. Det andra över socknens förste examinerade skolmästare, C.J. Boström, död 1863. På Hallingebergs kyrkogård liksom på Hjorteds k-gård finns åtskilliga handsmidda gamla järnkors över brukssmeder. (Att en del av brukssmederna från Ankarsrum fördes till Hjorteds kyrkogård berodde på att en del av bruket låg eller bostadsbebyggelsen låg i Hjorteds socken till 1884, då gränsändring skedde. Av gammal tradition skedde dock begravingar även sedan från A-rum i Hjorted). Dessa järnkors (80-100 cm, höga) var ofta försedda med vimplar m.m. Texten på dem är numera oftast oläslig, men på Hallingebergs

Forts.

M. 11131:16.

FOLKLIVSARKIVET
Institutionen för folklivsforsk-
ning vid Lunds universitet

Ämne: Begravning:

kyrkogård står bl.a. ett järnkors (gjutet) kvar från 1830-talet där
texten är fullt läslig och måler att en ättling av vallonätten Bruce
vilar därunder. Att järnkorsen över bruksborna tillverkades i Ankars-
rum är säkert. Ibland var det en anhörig eller vän som smidde korset
åt den bortgångne brukssmeden som en sista väntjänst. Vårdarna av trä
var antingen i form av ett kors (vanligast) eller en slät, toppig "stav".

Dessa förseddes åtminstone efter sekelskiftet ofta med emaljerade
skyltar gjorda vid Ankarsrum. Under 1800-talets senare årtionden blev
det mera brukligt med gravvårdar av slipad granit, men det var de rika
blott som hade råd till sådant. *Först efter 1910 började slipade stenor bli mer
vanliga bland enkelt folk.*

Gravsmyckning: Linjegravarna är avplanade. Endast vid själva korset
eller stenen får planteras. På familjegravarna lägges låga upphöjning-
ar, ofta omramade med sten eller låg häck. Att plantera blommor på
gravarna började väl knappast bli mera vanligt förrän på 1910-talet
och framåt. Inte heller satte man tidigare så allmänt blommor i vas på
gravarna, utan buketten lades då framför korset. *Från omkr. 1915-* Att pryda gravarna har
numera blivit mycket vanligt. De som kan sköter sina familjegravar
varje vecka. Den dödes högtidsdagar i livet vill man ofta bemärka

Forts.

Ämne: Begravning.

M. 11131:17

FOLKLIVSARKIVET
Institutionen för folklivsforsk-
ning vid Lunds universitet

med gravsmyckning. Mikaelisöndagen har varit gravsmykningsdag i denna trakt men numera räknas Allhelgonasöndagen som den rätta gravsmykningsdagen. Det har under sista åren hänt att husmoderföreningen i Västervik sålt ljus att utsättas på gravarna till just allhelgonadagen. Annars är intë detta bruk känt. Julgran med ljus torde inte ha förekommit.

Eldbegängelse: På Ankarsrums kyrkogård finns mig veterligt endast en urna nersatt - en svenskamerikans aska, som återfördes till hembygden och nersattes i föräldrarnas grav förra året. Någon urnlund finns inte. Varken å Malingebergs, Ankarsrums eller grannsocknarnas k-gårdar. Eldbegängelse är inte heller förekommande bland folk i allmänhet i denna bygd. Vid Ankarsrum finns emellertid en gravplats på en ö i strömmen mitt i samhället. Denna gravplats är anlagd för familjen de Marés räkning (tidigare ägare till Ankarsrumsgodset). En del av stoftet i denna grav är brända vilket skedde på 1800-talets sista decennier och sedan även under nuvarande århundrade. 1929 bl.a. nersattes en urna där. På Västerviks stads gamla kyrkogård finns åtskilliga urnor nersatta. Där göms bl.a. Ellen Keys aska. Bland folk i allmänhet är nog inställningen till eldbegängelsen negativ. Den jordbundna naturen hos landsbygdens människor reagerar mot brännigen och den kroppsliga förintelsen. Forts.

Ämne: Begravning.

M.14131:18.

FOLKLIVSARKIVET
Institutionen för folklivsför-
sling vid Lunds universitet

Folktro om kyrkogården: En viss respekt inför kyrkogården och de döda förefinnes nog i allmänhet. Dödens seger över livet. Förr trodde man på andar och spöken på kyrkogården. Jorden där troddes bl.a. även ha botande förmåga vid sjukdom. Så skulle man kunna "låna" jord på en självspillings grav. Detta skulle ske vid midnattsslaget och lånet måste begäras på så lång tid att både lånaren och den han lånade åt kunde beräknas vara döda.

Andra begravningsplatser: Vid Ankarsrum i kanten av den nuvarande kyrkogården skulle enligt traditionen en s.k. kolerakyrkogård ha funnits. Förut innan kyrkogården anlades fanns på en del av området en liten åkerlycka kallad "Stavas sved". Denna sved jämte traditionen om kolerakyrkogården hade troligen till följd att man riktade blickarna just mot denna plats när kyrkogård skulle anläggas. Nere vid själva kyrkan har fam. S.Spånberg ^(nuvarande ägarna till Ankarsrum) en särskild gravplats ordnad.

Ämnen har berättat att beträffande minnesmärken över brädddöd ^{vid Stormbo} restes på en åkersluttning ^{vid Stormbo} ett träkors där en yngling en gång körde ihjäl sig vid hemforsling av löv. På en annan plats ^{nära Venoholm} restes en sten som minnesmärke där en ung man föll ned från en asp och slog ihjäl sig. ~~Ämnen~~ ^{Ämnen} var sysselsatt med att hugga ner grenar (hamra) till löv

Forts.

Ämne: Begravning.

M, 11131:19.

FOLKLIVSARKIVET
Institutionen för folklivsforsk-
ning vid Lunds universitet

för vintern. Båda minnesmärkena är nu borta.

Bårhus: Vid Ankarsrum har funnits ett bårhus murat av slaggsten. Det uppfördes någon gång i slutet på 1800-talet gemensamt av begravningskassa, sjukkassa m.fl. föreningar. Där bisattes de döda från bruket (de kläddes även där och lades i kistan) och stod lik där tills färden till kyrkogården i Hallingeberg eller Hjorted företogs. Liket "sjöngs ut" utanför bårhuset innan färden började. Bårhuset nyttjades även sedan kyrkogården i Ankarsrum kom till tills det nuvarande begravningskapellet på kyrkogården blev färdigt 1936. Ett likadant kapell finns även på Hallingebergs kyrkogård. I båda förrättas jordfästningar sommartid, Ett liknande bårhus som vid Ankarsrum fanns även vid Gunnebo bruk i Gladhammars socken. Nu finns det kapell även på Gladhammars kyrkogård, Oftast följer anhöriga den döde till bisättningsrummet och stundom förekommer även någon sorgeakt.

Majning: Om sedan att "klä" har tidigare omnämnts i detta sammanhang.

Vad som ansågs ha störande färger (för lysande) togs bort ur rummen till begravningen. Golvet skurades och enris ströddes därpå. Inga mattor. Vita dukar, vita gardiner, dåto sängtäcken lades på. Utanför förstubron lades av grankvistar en rektangel (grav) med ett kors i. Längs vägens
Forts.

Ämne: Begravning.

M 11131:20.

FOLKLIVSARKIVET
Institutionen för folklivsforsk-
ning vid Lunds universitet

kanter lades även riskvistar ett stycke utanför gårdssområdet. Även

utanför gårdsporten lades grav där kistan skulle lyftas på vagnen.

Om sommaren förekom att korset i graven gjordes av blommor. Granar

sattes upp utanför stugubron eller vid portstolparna. Topparna på

granarna skulle knäckas och böjas utåt från gården.

Kranser etc: Seden med begravningskransar är känt från 1880-90-talen

bland den fattigare befolkningen.troligen förekom seden tidigare bland

de rika. Vid denna tid var en köpkrans bunden av riktiga blommor, men

senare uppkom konstgjorda blommor. *Som kransarna gjordes av.* Omkring 1915 minns uppptecknaren att

köpkransar var gjorda av konstgjorda ormbunkar och pappersblommor.

Kransar av glaspärlor förekom också då. Dessa hängdes på korset eller

lades ovanpå gravkullen. Vid sekelskiftet gjordes även kransar hemma av

mjölonris, vintergröna o.s.v. Någon sed med minnestavlor är inte känt.

Sorgdräkt: Den svarta färgen har varit brukligt på sorgkläder. Numera

är man inte så sträng i detta avseende, särskilt om inte släktskapen

d.v.s. i sådana fall kan man delta i en begravnin g utan att vara helt svartklädd. till den döde är för stor. Kvinnornas sorgdräkt bestod förr av tröja

och kjol. Tröjan hade *hals- öpp med krås* högkrage ~~o~~ långa ärmar, ~~ofta med krås~~ och en

sorgrosett någon stans. Huvudduken var svart silkeskläde och äldre

hade alltid svart sorgförkläde därtill. Hatt och slöja började med det

Forts.

M. 11131:21.

FOLKLIVSARKIVET
Institutionen för folklivsforsk-
ning vid Lunds universitet

Ämne: Begravning.

nya århundradet, främst bland yngre generationer. Näsdukarna var helt vita med spetser (kvinnornas).

Bruket av band på ~~männens~~ hattar har jag inte fått nöjaktigt besvarat. Sorgband på ärmen har förekommit sedan i början av detta århundrade, först bland de mera välsituerade. Att bandet bars på olika arm om man eller kvinna sörjdes var inte vanligt. Bandet bars i allmänhet ett halvt år. Sorgband på rockuppslaget har förekommit i trakten i drygt ett tiotal år. Knapp eller ~~band~~ kokard i stället för band är inte brukligt här.

Sorgtid: Sorgtidens längd var för den fattigare befolkningens del ofta en ekonomisk fråga. En maka t.ex. bar sorgdräkt längst, ungefär ett år, men kläderna behövde ju mot slutet inte vara helt svarta. Med män och barn syns det ha varit mindre noga, särskilt i vardagslag. Till barnen kunde inte heller alltid lämpliga kläder anskaffas. Umgänget inskränktes i början efter dödsfall. Det passade t.ex. inte att gå på kalas strax efter dödsfall.

Begravningar: Frikyrkliga begravningar har förekommit i socknarna runt om. Upptecknaren har emellertid inte närvarit vid dyl. tillfällen. Helt konfessionslösa begravningar har inte förekommit i socknen. I Hultsfred

Forts.

Ämne: Begravning.

M. 11131:22.

FOLKLIVSARKIVET
Institutionen för folklivsforsk-
ning vid Lunds universitet

t.ex. förekom emellertid en sådan i vintras med begravningsstal av en kommunistisk redaktör.

Fackföreningsfanor o dylika har förekommit i begravningsståg i denna socken sedan sådana för 40-45 år sedan anskaffades vid fackföreningarnas och arbetarekommuns tillkomst vid Ankarsrum. Fanan florbhängdes och görs så alltjämt samt bäres i teten för begravningsföljet samt sänkes slutligen 3 ggr i graven som hyllning när en fackföreningsmedlem hållit talet för den döde. Numera föres fanor in i kyrkan. Just i denna trakt har inget motstånd från prästernas sida förekommit mot denna sed, åtminstone har inga stridigheter förekommit som på andra håll.

Begravningskassor har funnits i olika socknar. Numera är de nästan undantagslöst utgångna. Som tidigare nämts skaffade begravningskassan m.fl. bårhus i Ankarsrum, likvagn m.m.

Begravningsentreprenörer finns i Västervik med ombud ute i socknarna. Entreprenören ombesörjer det mesta av arbetet för en begravning såsom svepning, liktransport till bårhus, annonsering m.m.

Med tillkomsten av begravningskapell med bisättningsrum samt begravningsentreprenörskan man säga, att begravningsbestyren lättats för de anhöriga. En del gamla seder och vanor har även försvunnit därmed. Ett plus är emellertid tillkomsten av begravningskapell o bisättningsrum, då det i många fall var svårt sommartid att förvara lik i en bod hemma.

10-6-49.

Antony Carlsson